

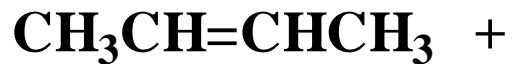
chlorek n-butyly

1-buten

chlorek sec-butyly
2-chlorobutan

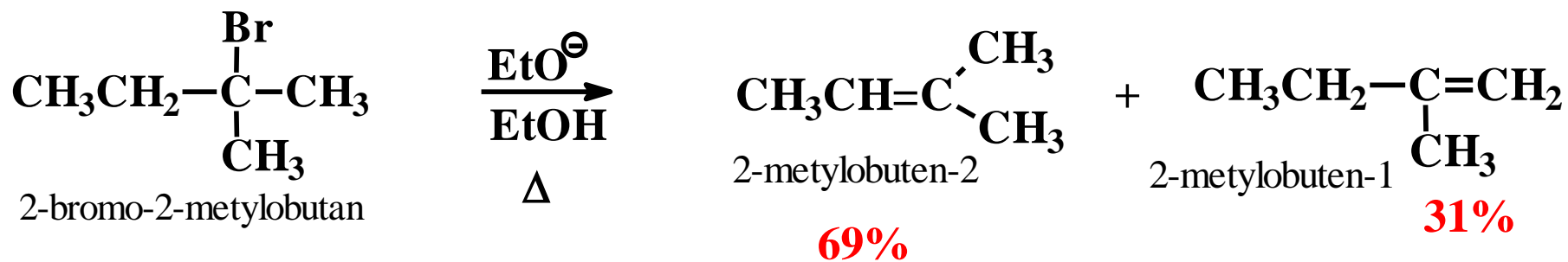
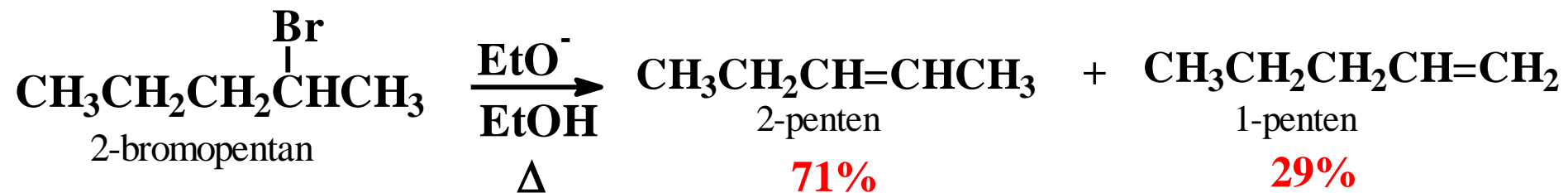
2-buten

80%

1-buten

20%

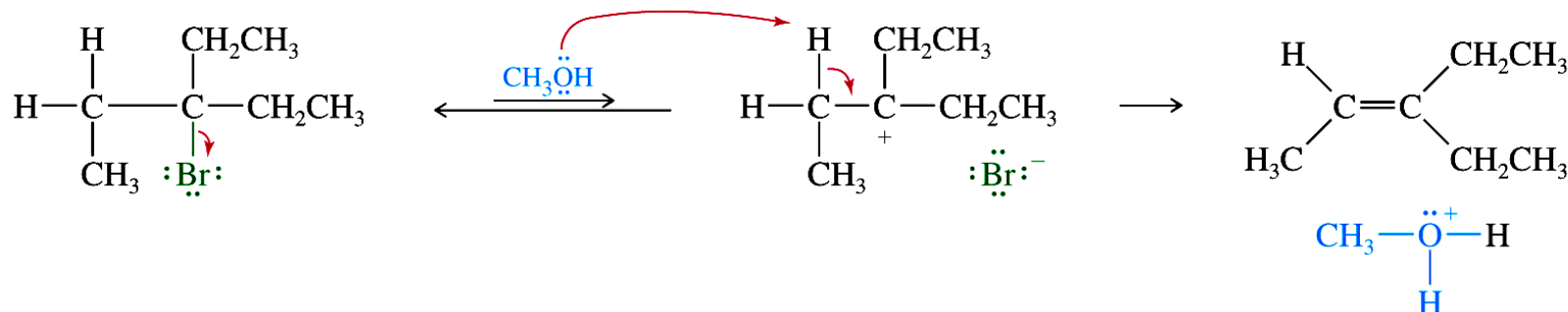

Kierunek reakcji zależy od:

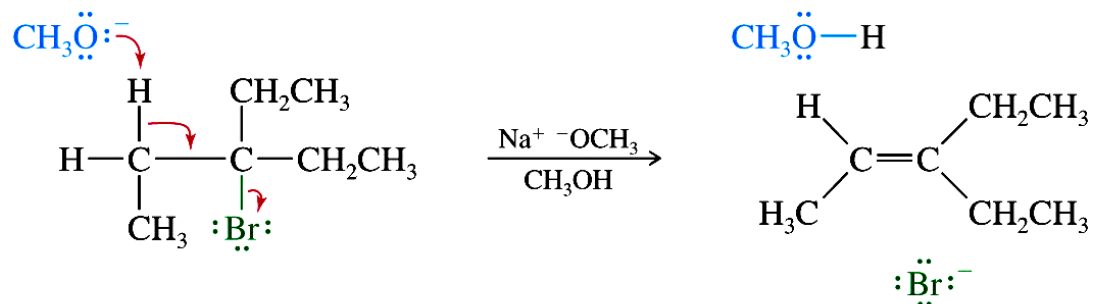
- właściwości *związku organicznego*,
- właściwości odczynnika (mocna zasada **eliminacja**)
- warunków reakcji

mechanizm **dwucząsteczkowego E2** lub **jednocząsteczkowego E1**

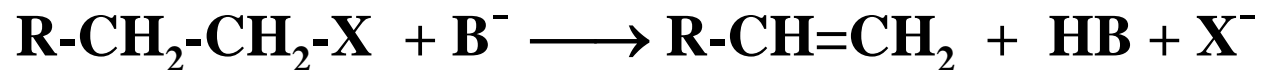
E1:

E2:

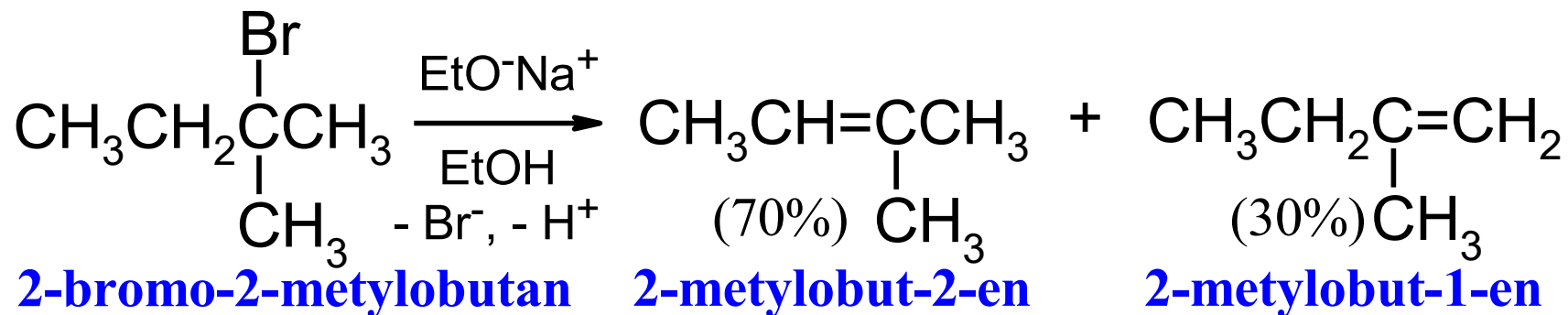
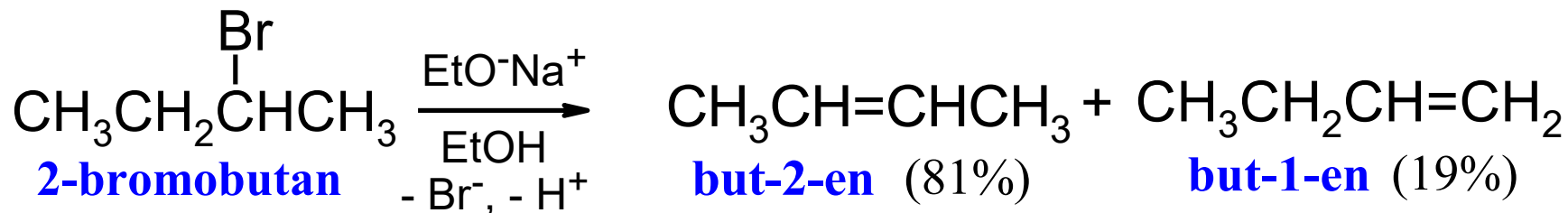
Reakcje eliminacji typu E2

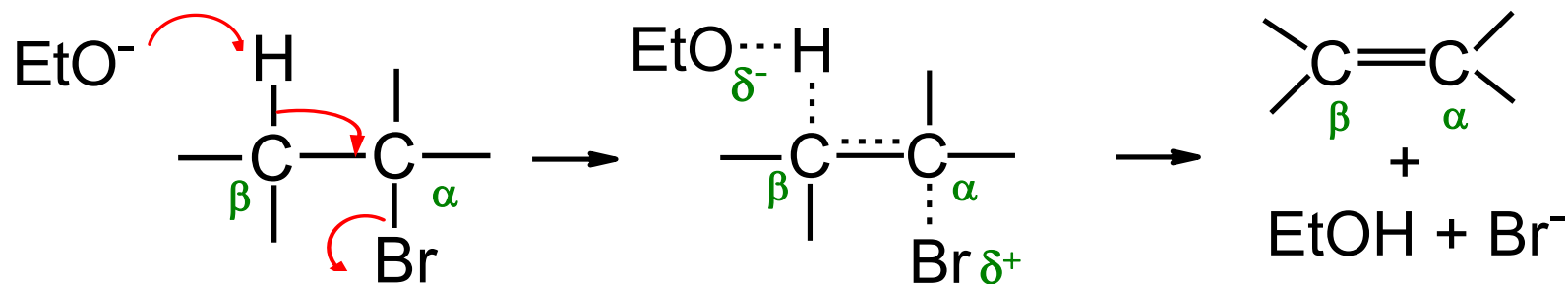
$$v = k[\text{R-CH}_2\text{-CH}_2\text{-X}] \cdot [\text{B}^-]$$

Reguła Zajcewa

Reakcje **eliminacji** są *regiospecyficzne*, a ich kierunek określa *reguła Zajcewa*, : **w produktach reakcji eliminacji halogenowodoru (HX) z halogenków alkilowych przeważa bardziej rozgałęziony alken**

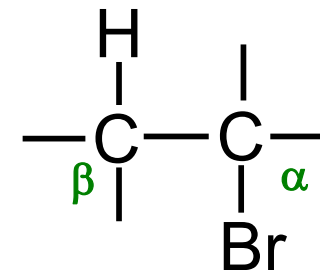

Reakcje E2 zachodzą pod wpływem silnej zasady; odrywa ona proton z atomu węgla w pozycji β , do którego przyłączona jest grupa odchodząca

rozluźnienie wiązania pomiędzy H-C_β i $\text{C}_\alpha\text{-Br}$ i utworzenia częściowo podwójnego wiązania pomiędzy $\text{C}_\alpha\text{-C}_\beta$

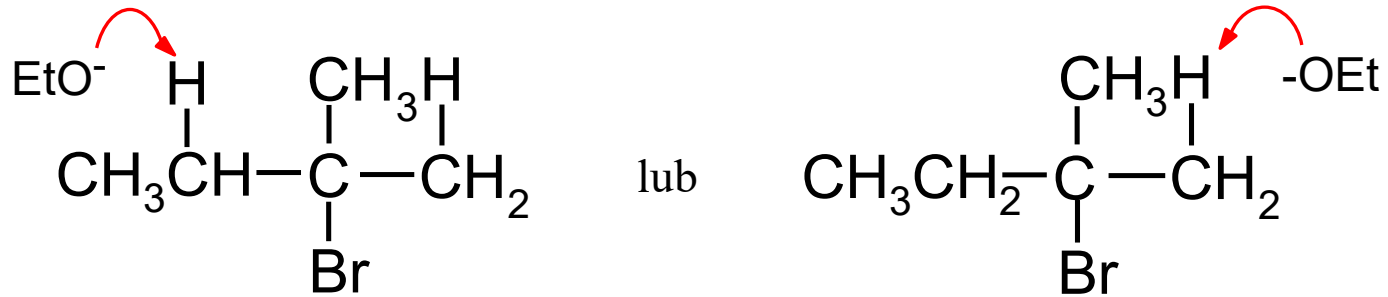
Proton jest odrywany wyłącznie wtedy, gdy znajduje się w pozycji *s-trans* w stosunku do grupy odchodzącej, (**konformacja antyperiplanarna** (naprzemianległa))

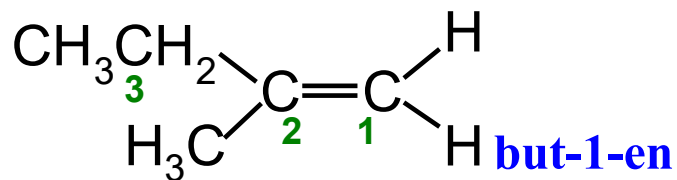
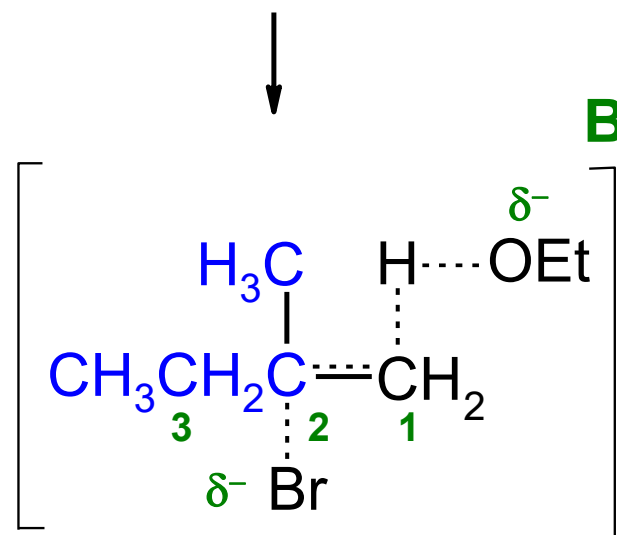
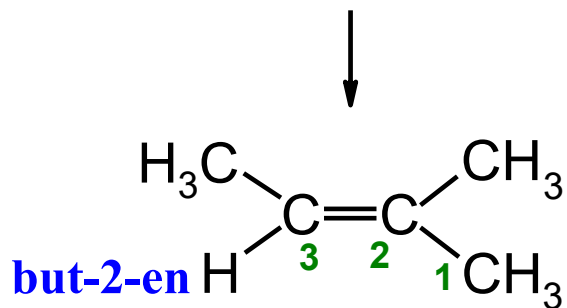
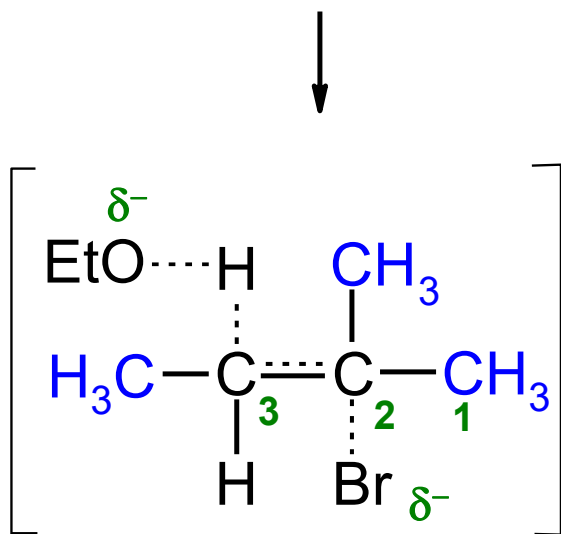
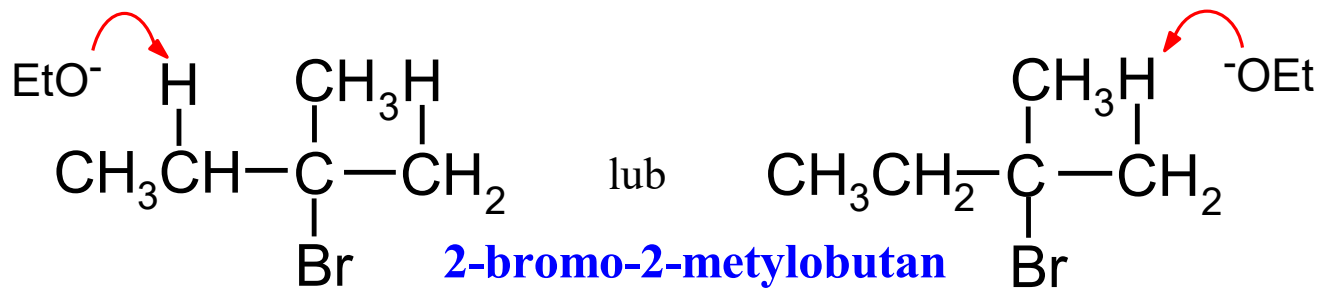

Tylko w tej konformacji jest możliwość nakładania się orbitali wiążących atomu H oraz grupy odchodzącej i utworzenia wiązania częściowo podwójnego, co znacznie zmniejsza energię stanu przejściowego

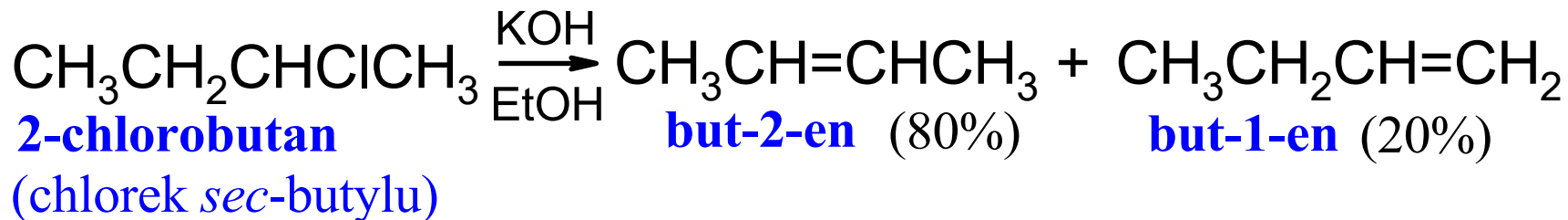
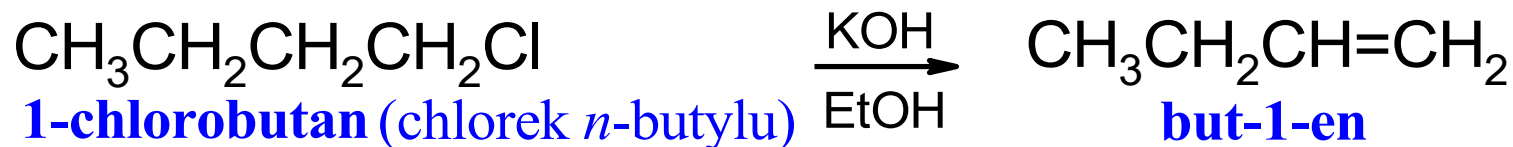
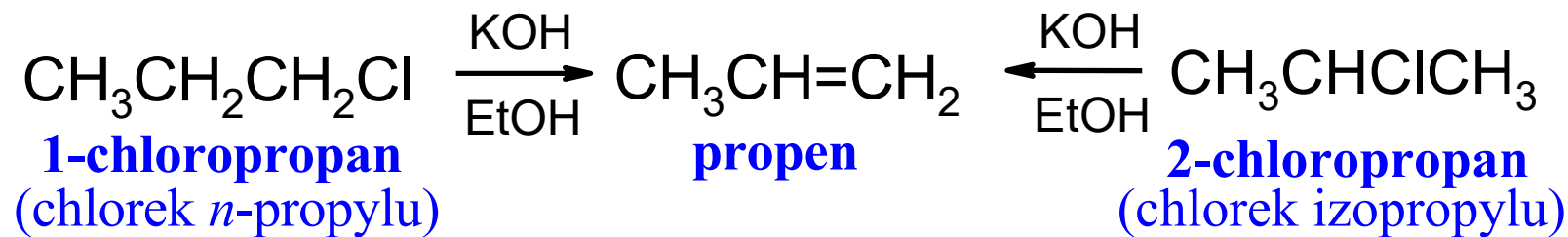
W stanie przejściowym osie orbitali π tworzącego się wiązania podwójnego muszą znaleźć się w jednej płaszczyźnie z osiami orbitali sp^3 wiązania atomu wodoru i grupy odchodzącej

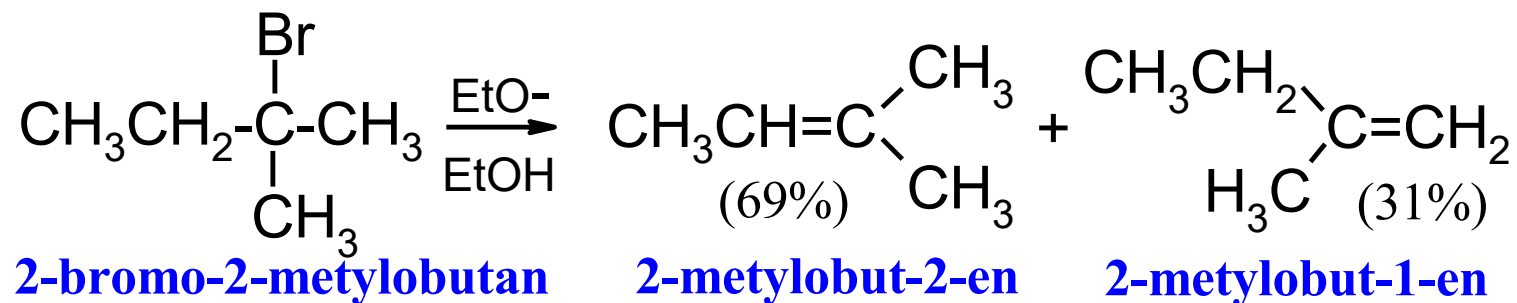
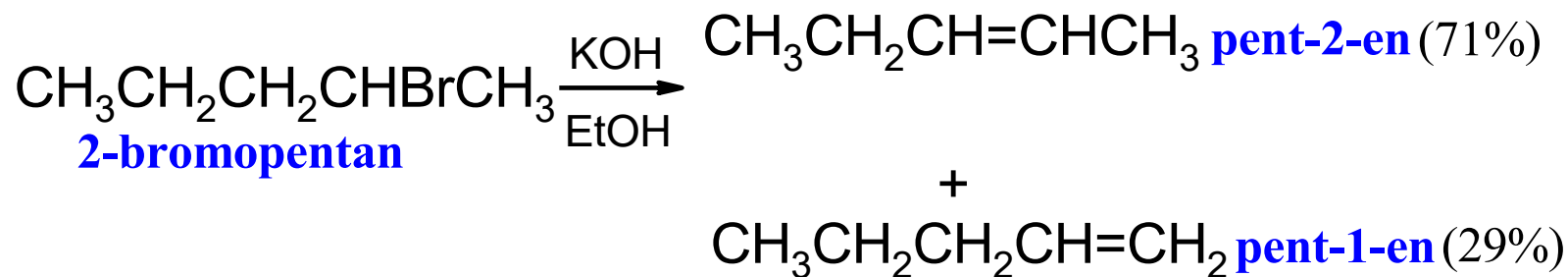
2-bromo-2-metylobutanu z etanolanem sodu
daje dwie struktury stanu przejściowego

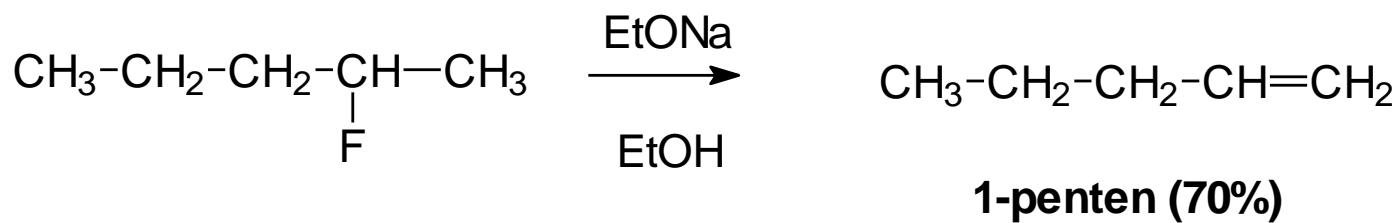
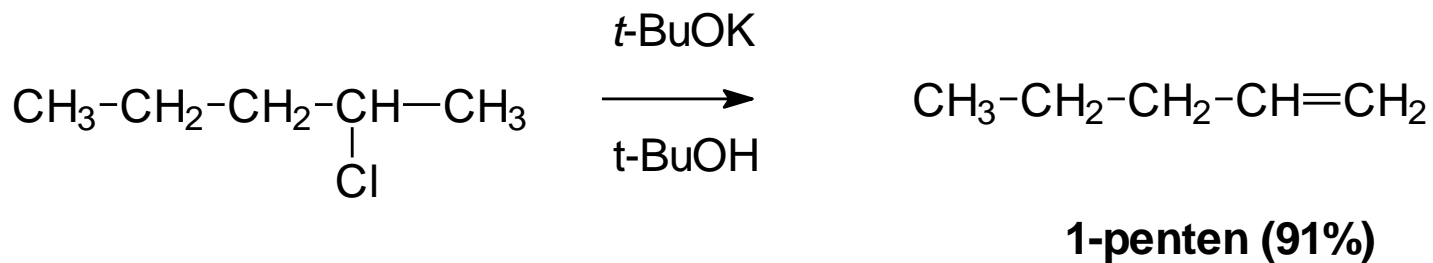

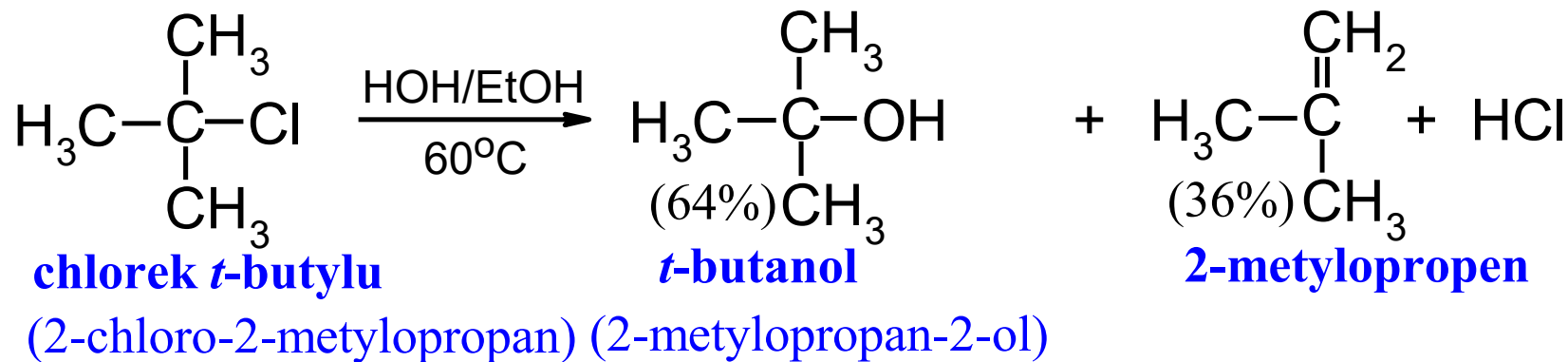
orientacja reakcji dehydrohalogenacji

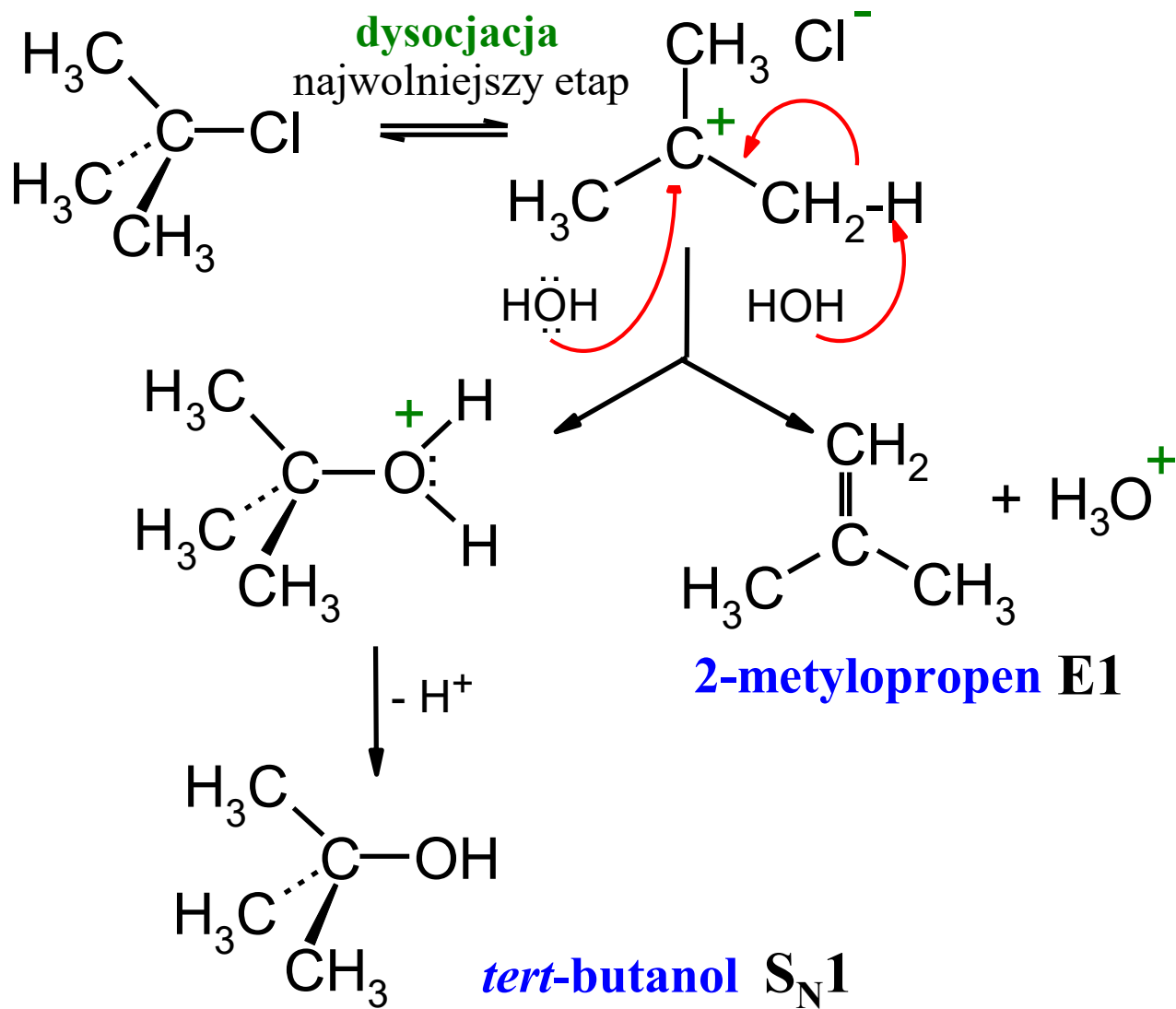

Reakcje eliminacji typu E1

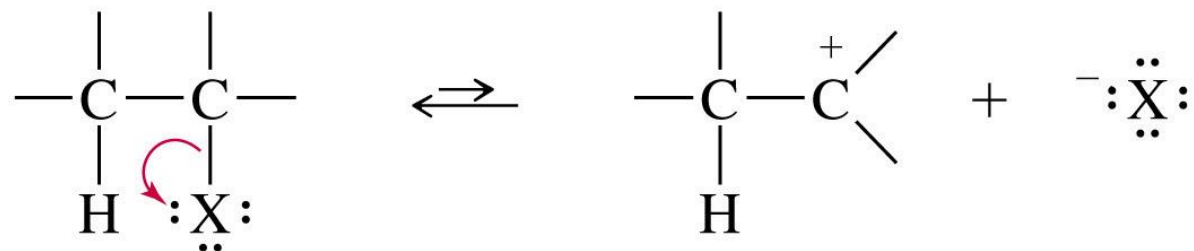
$$v = k[\text{R-X}]$$

**Mechanizm
reakcji:**

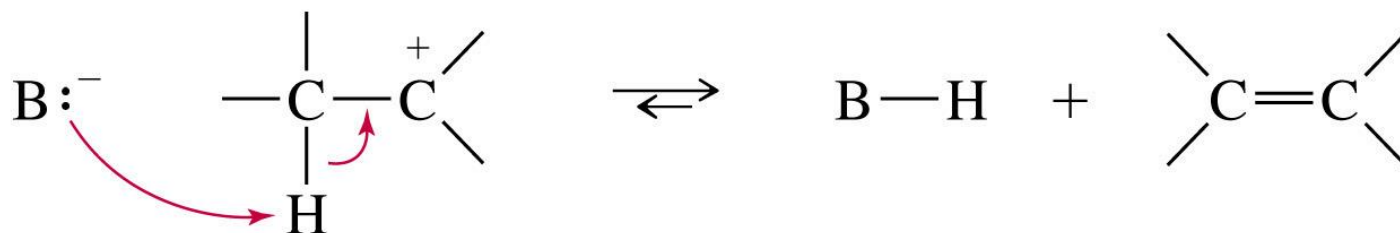

Mechanizm E1

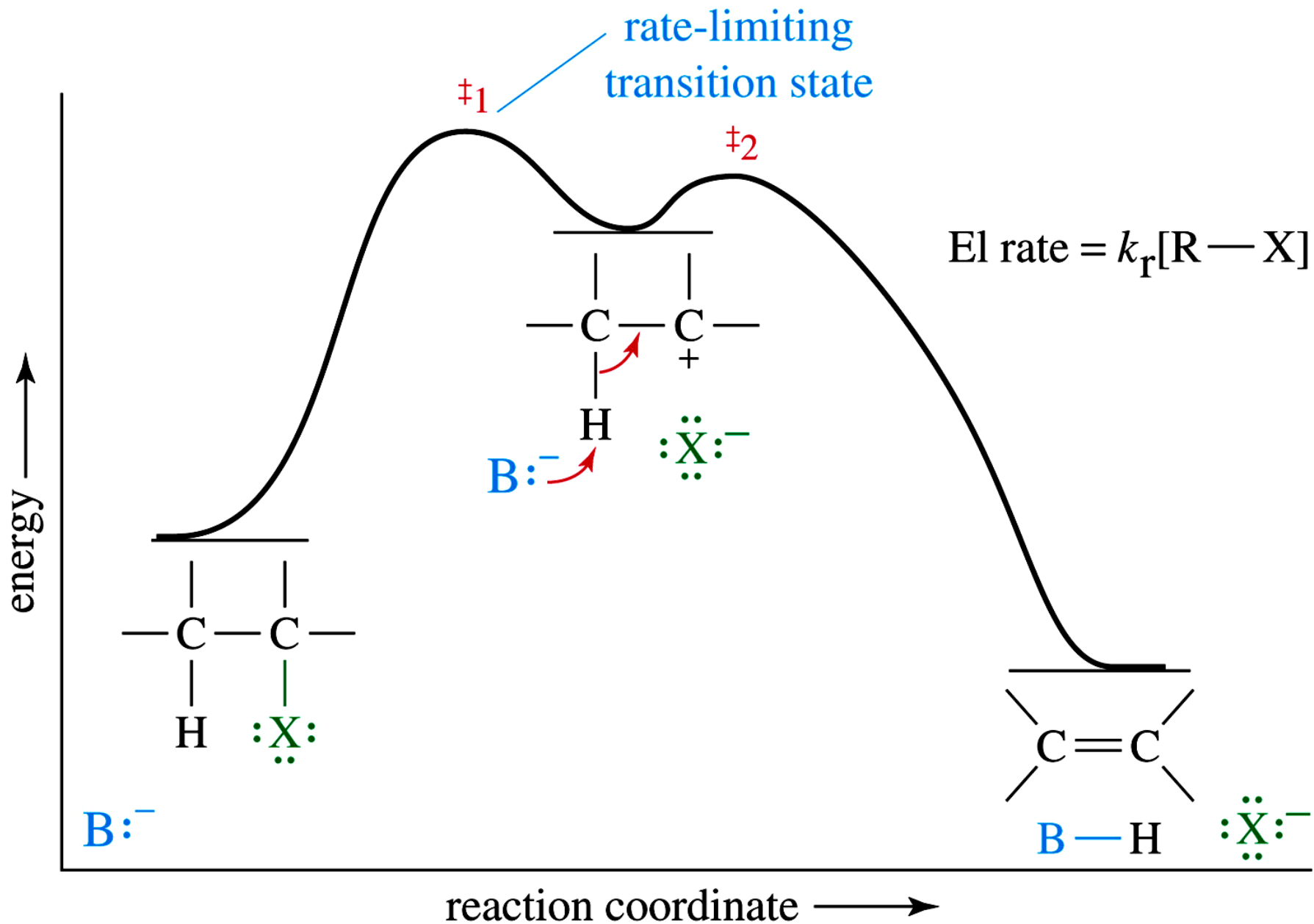
Step 1: Utworzenie karbokationu (etap najwolniejszy)

Step 2: Zasada odrywa proton (etap szybki)

Profil energetyczny dla reakcji E1

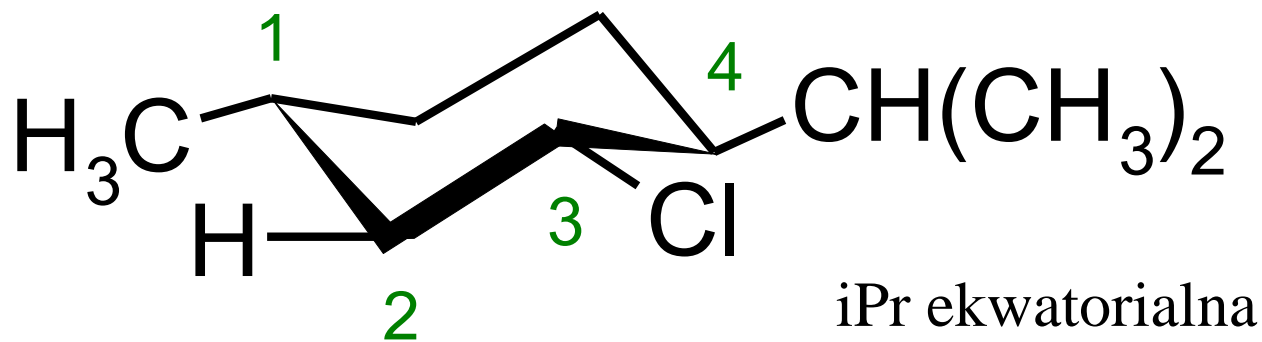

Do **eliminacji** typu **E1** dochodzi w środowisku niezbyt zasadowym, a ulegają jej przede wszystkim halogenki **3°**, wolniej, ale również **2°**

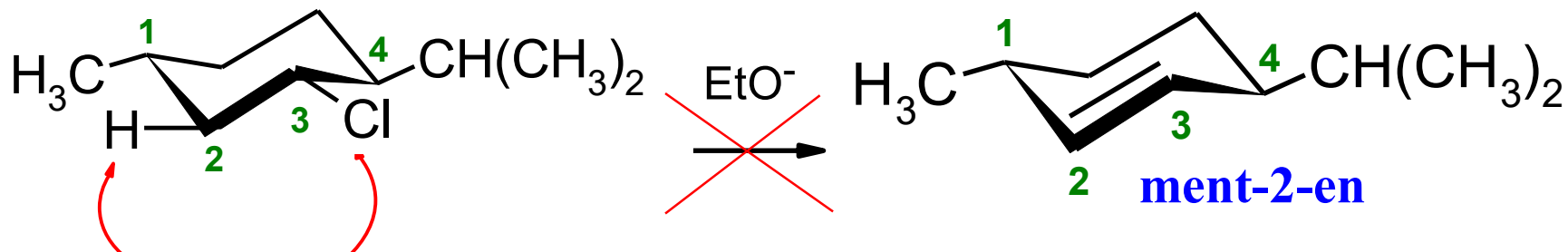
W obecności silnych zasad **2°** halogenki ulegają także **E2**, pod warunkiem, że spełniają wymogi stereochemiczne, czyli możliwość ułożenia się atomu **H** i grupy odchodzącej w *konformacji antyperiplanarnej*

przykład

chlorek mentylu

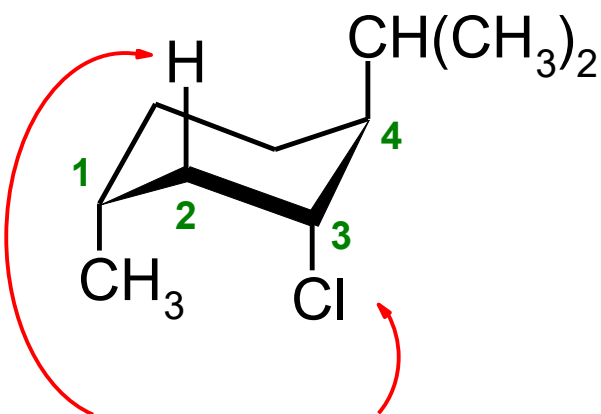

chlorek mentylu

ułożenie *trans*-diekwatorialne

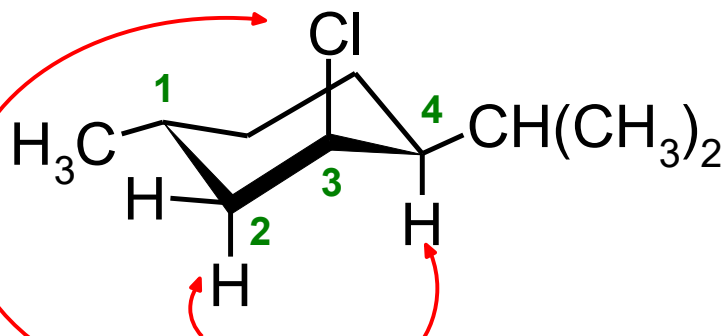
100°C $\updownarrow$ b. wolno

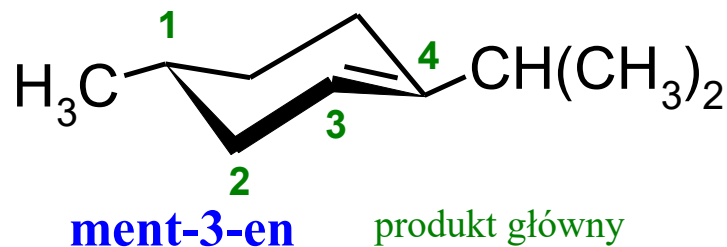
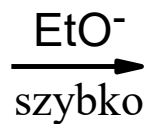
ułożenie *trans*-diaksjalne (antyperyplanarne)

Eliminacja HCl z **chlorku mentylu** pod wpływem stężonej zasady zachodzi wg **E2** i biegnie bardzo wolno, ponieważ możliwa jest tylko dla niekorzystnej energetycznie konformacji

chlorek neomentylu

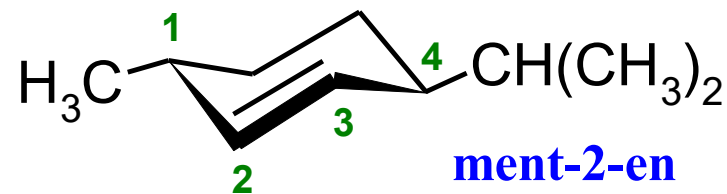

ułożenie *trans*-diaksjalne
(antyperyplanarne)

ment-3-en

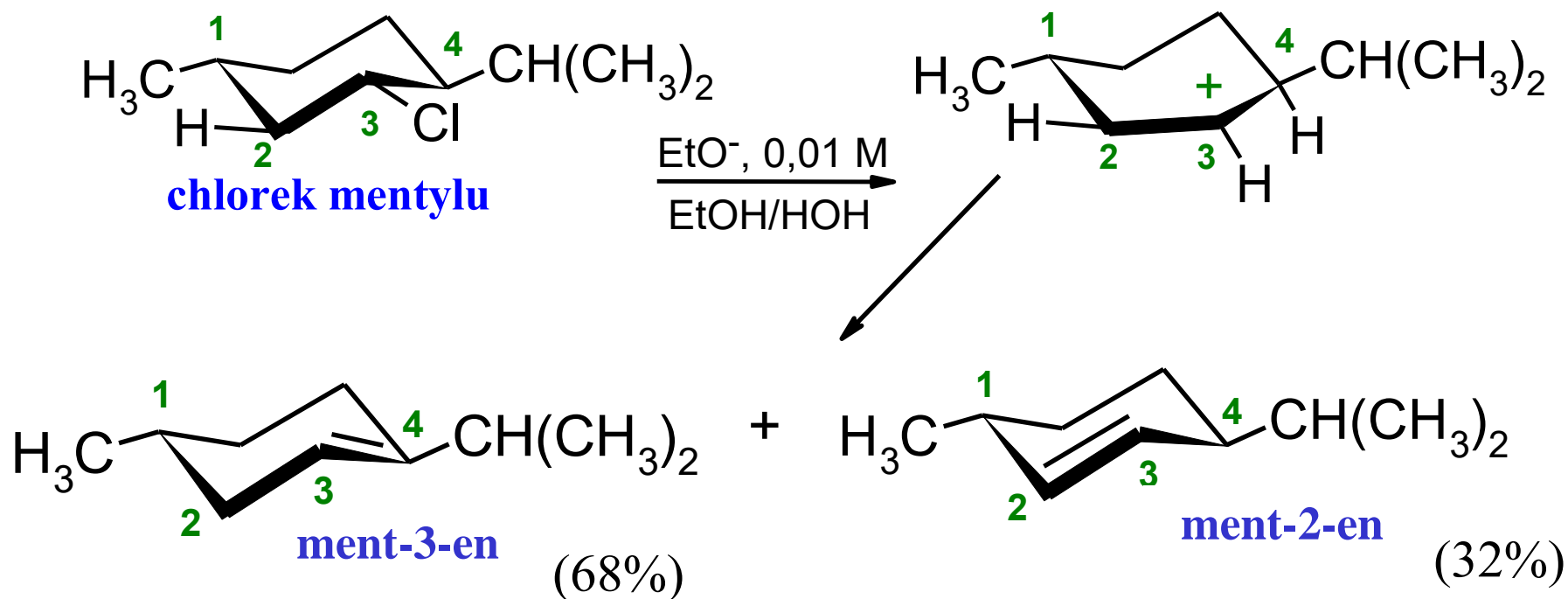
produkt główny

ment-2-en

Eliminacja cząsteczki **HCl** z **chlorku neomentylu** będzie szybko mechanizmem **E2**

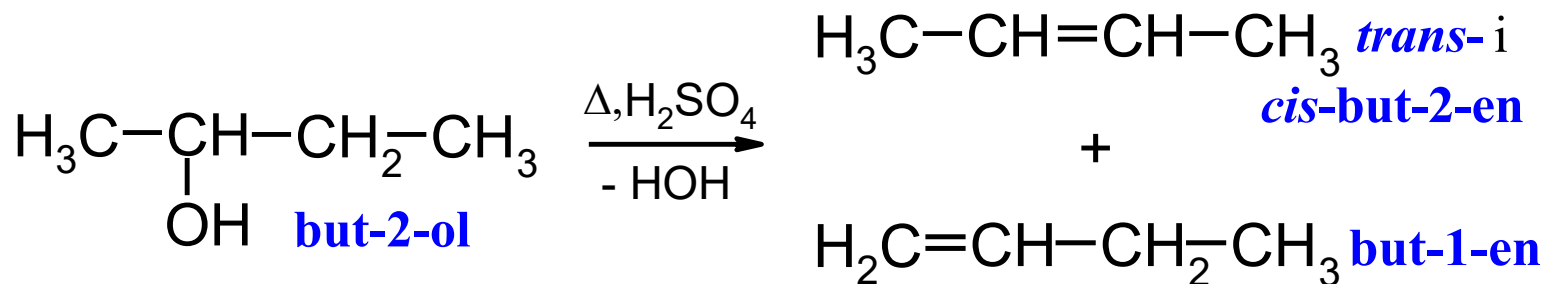
W lekko zasadowym środowisku **eliminacja** chlorku mentylu zachodzi w/g **E1**

atom **H** przy **C4** (**3°**) jest bardziej ruchliwy (b. kwaśny)
głównym produktem, zgodnie z **regułą Zajcewa**, jest **ment-3-en**

Reakcja dehydratacji

Równowaga reakcji **dehydratacji** jest najczęściej przesunięta na korzyść *alkoholi*, ale poprzez usuwanie wody lub *alkenu* (w zależności od temperatury wrzenia reagentów) można otrzymywać *alkeny* z dużą wydajnością

Często w takiej reakcji wykorzystuje się stężony kwas siarkowy lub fosforowy, które wiążą wodę

Porównanie reakcji substytucji nukleofilowej i eliminacji

Reakcje S_N i E są reakcjami konkurencyjnymi

Znaczący wpływ na kierunek reakcji ma moc użytej zasady – im silniejsza zasada, tym większy udział **eliminacji**

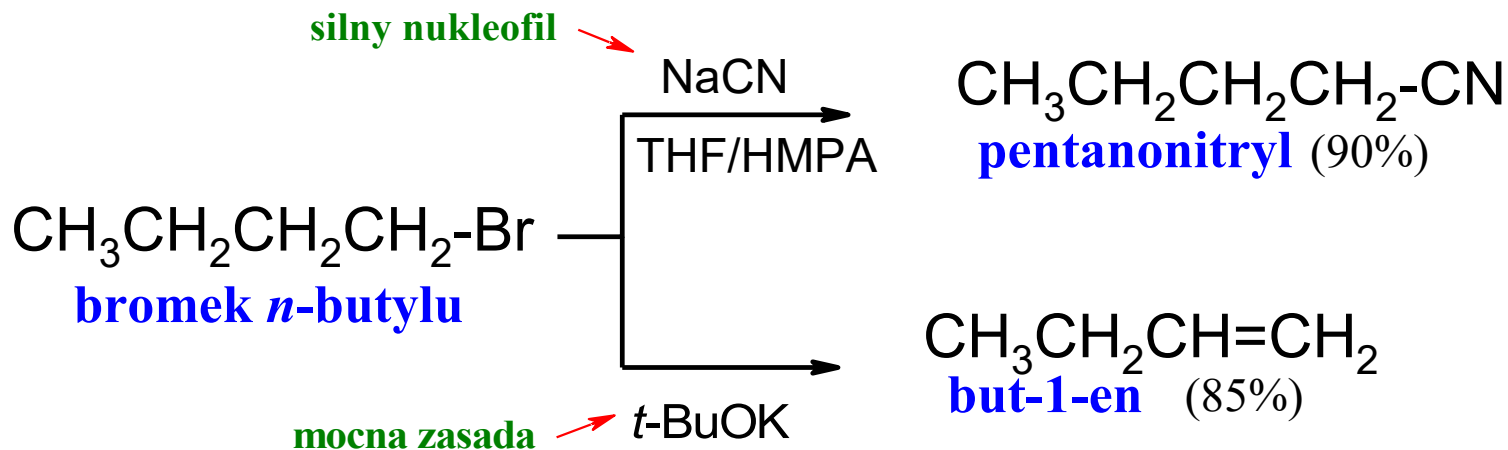
Ponadto o kierunku reakcji decyduje:

budowa związku organicznego (*rzędowość atomu C* w centrum reakcji),
właściwości odczynnika reagującego (*nukleofilowość/zasadowość*),
rodzaj rozpuszczalnika

1° halogenki alkilowe reagują głównie wg mechanizmu S_N2 i $E2$ ponieważ:

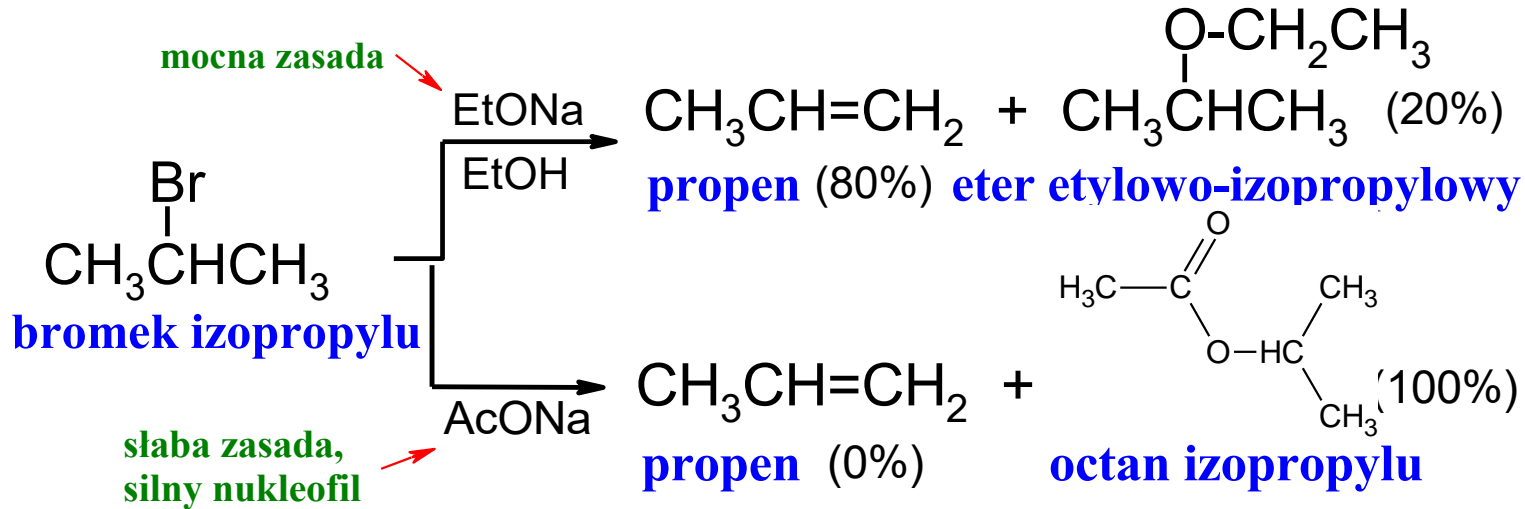
w ataku odczynnika przeszkadzają duże podstawniki;
trudno ulegają dysocjacji do karbokationu

Na kierunek reakcji decydujący wpływ ma nukleofilowość odczynnika; z silnie nukleofilowymi dochodzi głównie do **substytucji**, a silne zasady wymuszają **eliminację**

Bromek *n*-butylu w zależności od reagenta ulega reakcji **S_N2** z **NaCN** (z silnym nukleofilem) lub **E2** z ***t*-BuOK** (z silną zasadą)

2° halogenki alkilowe ulegają **S_N2** i **S_N1** oraz **E2** i **E1**,
mają pośrednie właściwości pomiędzy halogenkami **1°** i **3°**

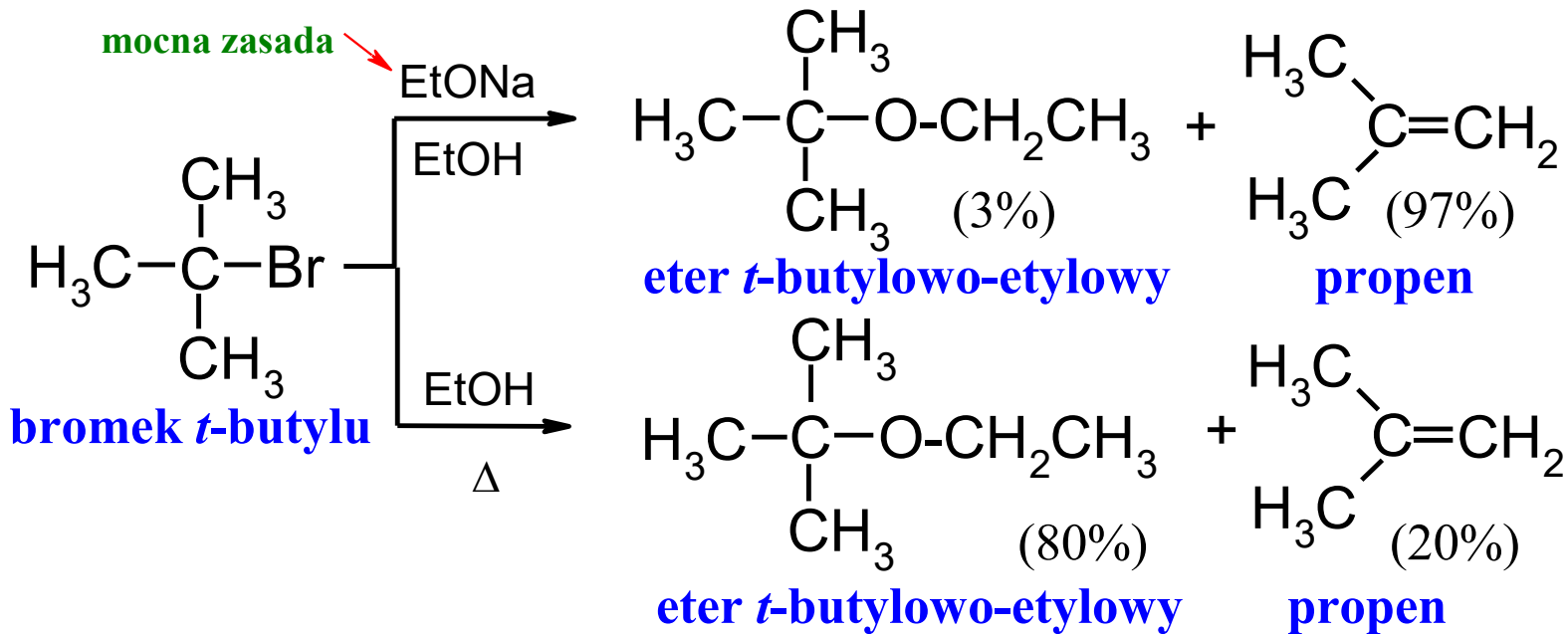
Bromek izopropylu w reakcji z **etanolanem sodu** (silnej zasady, ale słabszej od **t-BuOK**) ulega głównie **eliminacji**, a w mniejszym stopniu **substytucji** do **eteru**, natomiast z silnym nukleofilem, jakim jest **octan sodu** zachodzi wyłącznie **substytucja**

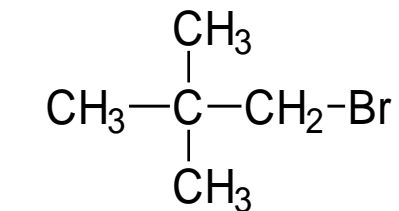
3° halogenki alkilowe w zależności od reagentów i warunków ulegają **substytucji S_N1** lub **eliminacji**, przy czym może to być **eliminacja E1** lub **E2**

Objętościowo duże zasady, np. ***t*-BuOK**, ułatwiają **eliminację** typu **E2**, a utrudniają **substytucję S_N2**

W reakcji **eliminacji 3° halogenków** nie przeszkadza zawada przestrzenna przy atomie **C** związanym z halogenem, ponieważ zasada odrywa proton z sąsiedniego atomu węgla

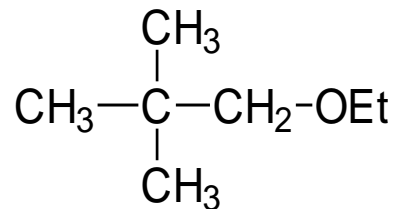
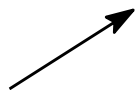
Silne zasady w reakcji z **3° halogenkami alkilowymi** wymuszają **eliminację**, przy czym biegnie ona zarówno wg mechanizmu **E1**, jak i **E2**; im silniejsza zasada tym większy udział **eliminacji** typu **E2**

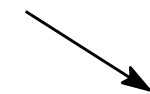

bromek neopentylu

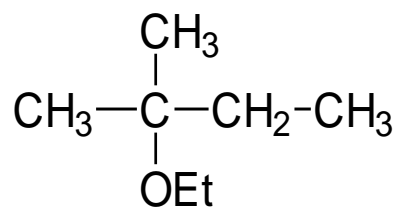
EtONa

S_N2

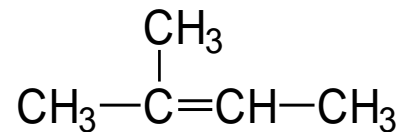

EtOH

S_N1

+

E1

produkty przegrupowania